

Stanovisko Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti k návrhu změny vodního zákona

k návrhu Ministerstva zemědělství na změnu zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), v následujícím znění:

„X. V § 55 se za odstavec 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:
„(2) Vodní díla nejsou součástí pozemku, na němž jsou zřízena.“.

Dosavadní odstavce 2 až 4 se označují jako odstavce 3 až 5.

X. Za dosavadní § 59 se doplňuje § 59a, který zní:

„§ 59a

Povinnost vlastníků pozemků, na nichž se nachází vodní díla

Vlastníci pozemků jsou povinni strpět za náhradu na svých pozemcích vodní díla.“

Čl. XI

Přechodné ustanovení

1. Ustanovení § 55 odst. 2 a 59a se vztahují na vodní díla vybudovaná před 1. lednem 2002.

2. Nedojde-li mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla k dohodě o náhradě za užívání pozemku podle § 59a do 6 měsíců ode dne účinnosti tohoto zákona, rozhodne na návrh vlastníka pozemku, nebo vodního díla o výši náhrady soud.

Čl. XII

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dne 1. ledna 2014.“

Vodní díla vyjmenovaná v § 55 vodního zákona jsou stavbami dle tohoto předpisu, obdobně jako mohou být jiná díla stavbami podle jiných právních předpisů z oboru veřejného práva. Stavba ve veřejnoprávním pojetí však představuje pojem, který není totožný s pojmem stavby ve smyslu soukromého práva, tj. § 119 odst. 2 a § 120 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“). Aby určitá stavba byla stavbou ve smyslu občanského práva (občanskoprávních předpisů) a nebyla pouhou součástí pozemku, na němž byla vystavěna, musí být způsobilá být samostatným předmětem občanskoprávních vztahů (Rozsudek NS ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 22 Cdo 1118/2005). Tak tomu bude buď v případě nemovitých věcí, u movitých věcí jen tehdy, pokud se jedná o stavbu, která není funkčně či fyzicky spojena s pozemkem a lze ji od něho oddělit, aniž by došlo ke znehodnocení pozemku (Nález ÚS ze dne 24. 5. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 16/93., publ. pod č. 131/1994 Sb.).

Vodní díla často tyto podmínky splňovat nebudou, neboť jak judikoval Ústavní soud např. v případě rybníků: jestliže není fakticky možné stavbu (rybníka) ve smyslu veřejného práva oddělit od pozemku, který tvoří jeho dno a břehy, nemůže být rybník samostatnou věcí z hlediska práva soukromého, se kterou by mohlo být samostatně nakládáno (Usnesení ÚS ze dne 16. 6. 2006, sp. zn. II. ÚS 95/05, obdobně se vyslovil NS v rozsudku ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1221/2002 v případě hrází).

Jakkoli jsou tedy všechna vodní díla ve smyslu § 55 vodního zákona stavbami, neznamená to, že jsou i stavbami, a tudíž samostatnými nemovitými věcmi ve smyslu OZ, s nimiž by mohlo být samostatně nakládáno. Tento závěr potvrzuje i četná judikatura, včetně judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu.

Ani za současné právní úpravy nejsou tedy všechna vodní díla samostatnou věcí, nýbrž jsou součástí pozemku, na němž jsou zřízena. Návrh, podle něhož by všechna vodní díla získala právní status samostatné věci, by tedy nutně proti současnému právnímu stavu plynoucímu z § 119 a 120 OZ rozšířil případy vodních děl, která součástí pozemku nejsou. Je také nutné zdůraznit, že návrh novely vodního zákona vůbec nerozlišuje, zda se jedná o díla zřízená ve veřejném či v soukromém zájmu.

Pokud jde o právní režim staveb dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), platí, že v důsledku znovuzavedení zásady *superficies solo cedit* do občanského práva (§§ 505 a 506 NOZ), nebude možné, aby stavba (ve smyslu občanského zákoníku) zřízená po 1. lednu 2014 byla samostatnou věcí. Právní režim staveb již existujících se řídí přechodnými ustanoveními (§ 3054 an. NOZ), která rozlišují tyto případy:

a) je-li vodní dílo, které je stavbou a samostatnou nemovitou věcí ve smyslu § 119 odst. 2 a § 120 odst. 2 OZ, a které tudíž zatím není součástí pozemku, ve vlastnictví stejné osoby jako pozemek, na němž je zřízeno, stane se dnem nabytí účinnosti NOZ součástí

pozemku (§ 3054). Spojí-li se stavba a pozemek v rukou jediného vlastníka později, stane se stavba součástí pozemku až tehdy (§ 3058 odst. 1);

b) náleží-li vodní dílo, které mělo dosud status samostatné nemovité věci, jiné osobě než vlastníkovu pozemku, zůstane i nadále vlastnictví stavby a pozemku odděleno (§ 3055 odst. 1); totéž platí dokonce i pro stavby, včetně vodních děl vyhovujících § 119 odst. 2 a § 120 odst. 2 OZ, které mají být zřízeny na cizím pozemku po 1. lednu 2014, avšak na základě věcného práva vzniklého před 1. lednem 2014 nebo na základě smlouvy uzavřené před 1. lednem 2014 (§ 3055 odst. 2);

c) v případech, kdy zůstane vlastnictví stavby a pozemku odděleno i po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku, vznikne vlastníku vodního díla vůči pozemku i vlastníku pozemku vůči stavbě časově neomezené zákonné předkupní právo (§ 3056 odst. 1).

NOZ tudíž nestanoví automatický přechod vlastnického práva k již existujícím vodním dílům na vlastníka pozemku. Navrhované řešení odděluje vlastnictví stavby a pozemku v míře ještě větší, než jaká plyne z dosavadní zákonné úpravy, jde však přesto značně proti smyslu a koncepci NOZ, neboť dopadá paušálně na všechna vodní díla. Navrhované řešení by tudíž znamenalo retroaktivní zásah do existujících vlastnických práv vlastníků pozemků, ačkoli nejsou splněny podmínky čl. 11 odst. 4 (a čl. 4 odst. 4) Listiny základních práv a svobod.

Důležité je také podotknout, že pojmy „vlastník“, „vlastnictví“, jak je používá vodní zákon, se nekryjí s těmiž pojmy, jak je používá (starý i nový) občanský zákoník. Vlastník vodního díla označený jako takový vodním zákonem nemusí být nutně vlastníkem ve smyslu soukromého práva; označuje-li vodní zákon ve vztahu k vodnímu dílu určitou osobu jako vlastníka vodního díla, míní se tím osoba, jíž se ukládají vodoprávní povinnosti a zakládají práva podle vodního zákona [vlastníkem vodního díla podle platného vodního zákona může být i pouhý uživatel vodního díla (§ 126 odst. 1)]. Do toho samozřejmě nový občanský zákoník nezasahuje a nijak nebrání, aby si vodní zákon vymezil vodní dílo podle své potřeby (nezávisle na pojmu věci podle občanského zákoníku) a aby ukládal vodoprávní povinnosti osobám, které si vymezí jako vlastníky vodního díla, třebaže tyto osoby mohou - ale nemusí - být vlastníky podle práva občanského.

Potřeba odlišení veřejnoprávního a soukromoprávního vlastnictví se ostatně objevuje i v dalších veřejnoprávních předpisech. Např. v případě zákona č. 99/2004 Sb., o rybářství, který na několika místech hovoří o vlastnictví rybníku, upozornil Ústavní soud na to, že se jedná o vymezení pojmů jen pro účely tohoto zákona, příslušná ustanovení tudíž nemají obecný dopad (Usnesení ÚS ze dne 20. 3. 2002 sp. zn. I. ÚS 375/01). Obdobně zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví ukládá povinnosti vlastníkovu letiště přestože letiště (§ 36) není samostatnou věcí v občanskoprávním smyslu. Ustanovení veřejnoprávních předpisů je

tudíž pro účely soukromého práva třeba vždy vykládat v souladu s účelem, kterému zákon a jeho konkrétní ustanovení slouží.

Vzhledem k tomu, že od účinnosti vodního zákona (1. 1. 2002) museli vlastníci vodních děl zřizovaných na cizích pozemcích po nabytí účinnosti vodního zákona vyřešit včas své poměry k vlastníkům pozemků, mají být vyřešeny případy, kdy bylo vodní dílo zřízeno před 1. 1. 2002 a kdy vzájemné poměry mezi vlastníky vodních děl (pokud vznikly podle § 25 a 26 občanského zákoníku z r. 1950 nebo podle § 119 odst. 2 občanského zákoníku z r. 1964 jako samostatné nemovité věci) nebyly urovnány. Jeví se jistě účelné, aby se právní úprava s těmito případy vypořádala, je však proti smyslu a koncepci nového občanského zákoníku zvolit paušální řešení pro všechna vodní díla. Pokud lze cíle dosáhnout mírnějšími prostředky, mělo by být zvoleno takové řešení, které znamená co nejmenší zásah do práv dotčených osob.

Závěr:

Z výše uvedených důvodů se Expertní skupina Komise pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti s návrhem Ministerstva zemědělství neztotožňuje. Na místo toho navrhuje řešit případy, kdy bylo vodní dílo zřízeno před 1. 1. 2002 a kdy vzájemné poměry mezi vlastníky vodních děl nebyly urovnány, přechodným ustanovením zakládajícím vlastníkům pozemků povinnost strpět na svých pozemcích stálá vodní díla [analogicky k právnímu pravidlu v § 50 písm. c) vodního zákona]. Navrhuje se proto následující změna vodního zákona:

„X. Za § 59 se vkládá nový § 59a, který včetně nadpisu zní:

„§ 59a

Povinnost vlastníků pozemků, na nichž se nachází vodní díla

Vlastník pozemku je povinen strpět za náhradu na svém pozemku vodní dílo vybudované před 1. lednem 2002.“

Čl. X

Přechodné ustanovení

Nedojde-li mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla k dohodě o náhradě za užívání pozemku podle § 59a do 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, rozhodne na návrh vlastníka pozemku, nebo vodního díla o výši náhrady soud.

Čl. X

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dne 1. ledna 2014.“

Stanovisko bylo podrobena odborné diskuzi a následně k němu dne 9. 11. 2012 vyjádřili souhlas členové Expertní skupiny Komise pro aplikaci nové civilní legislativy. Členové jmenováni do Expertní skupiny jsou odborníky z řad akademické obce, členové Legislativní rady vlády, zástupci soudů a další právní autority. Činnost členů Expertní skupiny spočívá v konzultaci k doprovodné legislativě nového soukromého práva a také ve zpracování odborných stanovisek k některým interpretačním problémům.



**PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST**
www.esfcr.cz

Kancelář pro implementaci soukromého práva vznikla v rámci projektu Nové soukromé právo (reg. č. CZ.1.04/4.1.00/80.00003) financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a ze státního rozpočtu ČR.